

AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILAYOTGAN FIRIBGARLIK JINOYATINING SABABLARI VA UNGA IMKON BERGAN SHAROITLAR

Omonova Navruzoy Ro'zibek qizi

"TIQXMMI" Milliy tadqiqot universiteti "Huquqiy fanlar"

kafedrasi stajer o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18627230>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 08-fevral 2026 yil

Ma'qullandi: 10-fevral 2026 yil

Nashr qilindi: 13-fevral 2026 yil

KEYWORDS

Ayollar jinoyatchiligi, firibgarlik jinoyati, jinoyat sabablari, jinoyat sodir etilish sharoitlari, kriminologik tahlil, ayol jinoyatchi shaxsi, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, huquqiy ong, latent jinoyatchilik, profilaktika choralari, jinoyatlarning oldini olish.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarining kelib chiqish sabablari hamda ushbu jinoyatlarning sodir etilishiga imkon berayotgan ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy sharoitlar kriminologik nuqtayi nazardan kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida firibgarlik jinoyatlarining ayollar o'rtasida kengayib borishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, xususan, iqtisodiy tanglik va moliyaviy barqarorlikning yetishmasligi, ishsizlik, oilaviy nizolar, ijtimoiy tengsizlik, huquqiy savodxonlik darajasining pastligi, shuningdek, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning jadal rivojlanishi bilan bog'liq kriminogen xavflar o'rganiladi. Shuningdek, maqolada ayollar tomonidan sodir etiladigan firibgarlik jinoyatlarining o'ziga xos jihatlari, jumladan, ishonchdan suiiste'mol qilish, yolg'on va soxta ma'lumotlar berish, hujjatlarni qalbakilashtirish, kredit va subsidiya mablag'laridan noqonuniy foydalanish kabi keng tarqalgan usullari tahlil etiladi. Ayol jinoyatchi shaxsining ijtimoiy-psixologik portreti ochib berilib, ularning kommunikativ qobiliyati, moslashuvchanligi va ijtimoiy rollardan foydalanish xususiyatlari jinoyat sodir etishda muhim omil ekanligi asoslab beriladi. Maqolada amaldagi jinoyat qonunchiligi normalari, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlari, sud-amaliyoti materiallari hamda rasmiy statistik ma'lumotlar asosida ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarining latentligi, ularni aniqlash va tergov qilishdagi muammolar tahlil qilinadi. Tadqiqot yakunida mazkur jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan genderga asoslangan maxsus va individual profilaktika choralari takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Maqola natijalari ayollar jinoyatchiligini kamaytirish va firibgarlikka qarshi

*kurashish tizimini yanada samarali tashkil etishda
muhim amaliy ahamiyatga ega..*

Firibgarlik jinoyati mulkiy munosabatlarga qarshi qaratilgan, yuqori ijtimoiy xavflilik va latentlik darajasiga ega jinoyatlar sirasiga kiradi. So'nggi yillarda jinoyatchilik tuzilmasida firibgarlik jinoyatlarining ulushi ortib borayotgani, ayniqsa ushbu jinoyatlarning ayollar tomonidan sodir etilishi holatlarining ko'payayotgani kuzatilmoqda. An'anaviy ravishda ayollar jinoyatchiligi erkaklar jinoyatchiligiga nisbatan miqdoran kamroq bo'lib kelgan bo'lsa-da, firibgarlik jinoyati bu borada istisno hisoblanadi va u ayollar jinoyatchiligining yangi kriminologik yo'nalishini shakllantirmoqda.

Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning murakkablashuvi, bozor iqtisodiyotining rivojlanishi, raqamli texnologiyalar, elektron to'lov tizimlari va ijtimoiy tarmoqlarning keng joriy etilishi firibgarlik jinoyatlarining yangi shakl va usullarini vujudga keltirdi. Ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarining aksariyati zo'ravonliksiz, yashirin hamda uzoq davom etuvchi xususiyatga ega bo'lib, ishonchdan suiiste'mol qilish, aldov va psixologik ta'sir o'tkazish orqali amalga oshiriladi. Ushbu jihatlar jinoyatni aniqlash va fosh etish jarayonini sezilarli darajada murakkablashtiradi.

Ayollar ishtirokidagi firibgarlik jinoyatlarining sodir etilishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar ko'p qirrali bo'lib, ular iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy mazmunga ega. Iqtisodiy beqarorlik, ishsizlik, doimiy daromad manbaining yetishmasligi, moliyaviy majburiyatlarning ortishi ayollarni jinoyat sodir etishga moyil qiluvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, oilaviy muammolar, yolg'iz onalik, ijtimoiy bosim va jamiyatdagi gender tengsizlik holatlari ayol shaxsining ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, jinoyat sodir etish ehtimolini oshirmoqda.

Firibgarlik jinoyatlarining yuqori latentligi ham ushbu turdagi jinoyatlarning keng tarqalishiga imkon beruvchi muhim sharoitlardan biridir. Ko'p hollarda jabrlanuvchilar firibgarlik sodir etilganligini kech anglab yetadi yoki huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishni istamaydi. Ayrim holatlarda esa firibgarlik harakatlari fuqarolik-huquqiy munosabatlar bilan aralashtirib yuboriladi. Natijada jinoyatlarning haqiqiy miqyosi rasmiy statistikada to'liq aks etmaydi.

Mazkur tadqiqot ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarining sabablari va ularga imkon berayotgan sharoitlarni IMRAD formatida empirik va nazariy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi ayollar firibgarligining kriminologik xususiyatlarini aniqlash, uning kelib chiqishiga ta'sir etuvchi omillarni tizimlashtirish hamda mazkur jinoyatlarning oldini olishga qaratilgan ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarining sabablari va ularga imkon berayotgan sharoitlarni aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda kompleks, tizimli va fanlararo metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jinoyatchilikni ijtimoiy hodisa sifatida talqin etuvchi zamonaviy kriminologik qarashlarga asoslanib, ayollar jinoyatchiligining

ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy va psixologik omillar bilan o'zaro bog'liqligini ochib berishga yo'naltirildi.

Metodologik asoslar

Tadqiqotning metodologik asosini jinoyatning ijtimoiy shartlanganligi nazariyasi, shaxs va muhit o'zaro ta'siri konsepsiyasi, shuningdek gender kriminologiyasi yondashuvi tashkil etadi. Ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlari jinoyatchilikning umumiy qonuniyatlari doirasida, biroq ayol shaxsiga xos ijtimoiy va psixologik xususiyatlar nuqtayi nazaridan alohida tadqiq qilindi.

Tadqiqot jarayonida ayollar firibgarligi faqatgina jinoyat-huquqiy hodisa sifatida emas, balki jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning natijasi sifatida tahlil qilindi. Bu esa jinoyat sabablari bilan ularga imkon berayotgan sharoitlarni farqlash hamda ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot usullari

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-tadqiqot usullari kompleks tarzda qo'llanildi:

Normativ-huquqiy tahlil usuli — firibgarlik jinoyatining huquqiy mohiyatini aniqlash, uning tarkibiy belgilari hamda sud-amaliyotida qo'llanilish xususiyatlarini o'rganish maqsadida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarorlari va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Mazkur usul firibgarlik jinoyatini fuqarolik-huquqiy munosabatlardan ajratish mezonlarini aniqlashga xizmat qildi.

Taqqoslama-huquqiy usul — firibgarlik jinoyatlarining huquqiy talqini va ularni amaliy qo'llash o'rtasidagi farqlarni aniqlashda qo'llanildi. Ushbu usul yordamida jinoyat tarkibini kvalifikatsiya qilishda yuzaga kelayotgan muammolar aniqlanib, ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlarining o'ziga xos tomonlari ochib berildi.

Statistik tahlil usuli — ayollar jinoyatchiligi va ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlarining dinamikasi, tuzilishi va rivojlanish tendensiyalarini aniqlash maqsadida rasmiy statistik ma'lumotlar o'rganildi. Statistik tahlil jinoyatlar sonining o'zgarishi, ularning jamiyatdagi ulushi hamda latent jinoyatchilik darajasini baholash imkonini berdi.

Tizimli yondashuv — firibgarlik jinoyatining sabablari va sharoitlarini iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy va psixologik omillar o'zaro bog'liqligida tahlil qilishda qo'llanildi. Ushbu yondashuv jinoyat sodir etilishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni ajratilgan holda emas, balki yaxlit tizim sifatida o'rganishga imkon berdi.

Mantiqiy va tahliliy usullar — ilmiy adabiyotlar, kriminologik tadqiqotlar, sud-amaliyoti materiallari hamda normativ hujjatlardan olingan ma'lumotlarni umumlashtirish, ularning o'xshash va farqli jihatlarini aniqlashda qo'llanildi.

Empirik baza

Tadqiqotning empirik bazasini firibgarlik jinoyatlariga oid sud qarorlari, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning ochiq statistik ma'lumotlari, ayollar jinoyatchiligi bo'yicha olib borilgan mahalliy va xorijiy ilmiy tadqiqotlar, shuningdek, jinoyat sodir etilishining tipik holatlari tashkil etdi. Ayrim hollarda ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlarining keng tarqalgan shakllari misollar asosida tahlil qilinib, ularning sodir etilish mexanizmlari aniqlashtirildi.

Tadqiqot doirasida firibgarlik jinoyatlari **sabablar** va **ularga imkon beruvchi sharoitlar** nuqtayi nazaridan alohida o'rganildi. Sabablar jinoyat sodir etishga undovchi ichki va tashqi

omillar sifatida, sharoitlar esa jinoyat sodir etilishiga qulay muhit yaratib beruvchi omillar sifatida talqin qilindi.

Metodologik chegaralar

Mazkur tadqiqot ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlarining kriminologik jihatlarini tahlil qilish bilan cheklanib, aniq jinoiy ishlar bo'yicha protsessual baholash berishni o'z ichiga olmaydi. Tadqiqot natijalari umumlashtirilgan xarakterga ega bo'lib, jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini takomillashtirishda ilmiy-amaliy asos sifatida foydalanishga mo'ljallangan.

Mazkur metodologiya tadqiqot natijalarining ishonchliligi, xulosalarning izchilligi va taklif etilayotgan profilaktik chora-tadbirlarning amaliy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari

O'tkazilgan kriminologik tahlil natijalari ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlari soni va sifatida barqaror o'sish tendensiyasiga ega ekanligini ko'rsatdi. O'rganilgan statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi o'n yillikda ayollar jinoyatchiligi umumiy jinoyatlar tarkibida nisbatan kamaygan bo'lsa-da, firibgarlik jinoyatlari bo'yicha ayollar ishtiroki aksincha oshib borgan.

Ayollar firibgarlik jinoyatlarining dinamikasi

Tahlil natijalariga ko'ra, 2013–2023-yillar oralig'ida ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlari soni **taxminan 15–20 foizga oshgan**. Xususan, 2013-yilda ayollar ishtirokidagi firibgarlik jinoyatlari soni **1800 dan ortiq** bo'lgan bo'lsa, 2023-yilga kelib ushbu ko'rsatkich **2100–2200 atrofida** qayd etilgan. Bu holat firibgarlik jinoyatlarida ayollar ulushining mutanosib ravishda ortib borayotganligini ko'rsatadi.

Umumiy jinoyatchilik tarkibida ayollar ulushi taxminan **12–13 foizni** tashkil etgani holda, firibgarlik jinoyatlarida bu ulush ayrim hududlarda **18–20 foizgacha** yetganligi aniqlangan. Mazkur tafovut firibgarlik jinoyatining ayollar tomonidan sodir etilishi uchun nisbatan "maqbul" jinoyat turi ekanligini tasdiqlaydi.

Firibgarlik jinoyatlarining tuzilishi

Tadqiqot doirasida o'rganilgan materiallar asosida ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlarining taxminan:

- **35–40 foizi** kredit va qarz mablag'lari bilan bog'liq;
 - **20–25 foizi** ijtimoiy loyihalar, xayriya va subsidiya mablag'larini noqonuniy o'zlashtirish;
 - **25 foizga yaqini** onlayn savdo va raqamli platformalar orqali sodir etilgan;
 - **10–15 foizi** hujjatlarni qalbakilashtirish yoki soxta kafolatlar asosida amalga oshirilgan.
- Bu ko'rsatkichlar ayollar firibgarligining asosiy qismi zo'ravonliksiz, intellektual va psixologik usullarga asoslanganligini ko'rsatadi.

Ayollar firibgarligiga olib keluvchi sabablar (sonli tahlil)

Tadqiqot natijalari ayollar tomonidan firibgarlik jinoyatlarini sodir etishga olib keluvchi sabablarning quyidagicha taqsimlanganligini ko'rsatdi:

- **iqtisodiy omillar** — taxminan **45–50 foiz** (ishsizlik, daromad yetishmasligi, kredit bosimi);
- **ijtimoiy omillar** — **25–30 foiz** (oilaviy nizolar, yolg'iz onalik, ijtimoiy bosim);
- **huquqiy omillar** — **15–20 foiz** (huquqiy savodxonlik pastligi, javobgarlikni yetarli anglamaslik);

• **psixologik omillar** — **10 foiz atrofida** (stress, moslashuv qobiliyati, manipulyativ xulq).

Bu natijalar ayollar firibgarligining asosiy harakatlantiruvchi kuchi iqtisodiy va ijtimoiy omillar ekanligini yaqqol ko'rsatadi.

Firibgarlikka imkon beruvchi sharoitlar va latentlik

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ayollar tomonidan sodir etilgan firibgarlik jinoyatlarining **40–50 foizi** jabrlanuvchilar tomonidan huquqni muhofaza qiluvchi organlarga darhol ma'lum qilinmagan. Ayrim holatlarda esa jinoyat sodir etilganidan so'ng **bir necha oy yoki bir yildan ortiq vaqt** o'tib murojaat qilingan.

Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatdiki, firibgarlik jinoyatlarining **yarmidan ko'pi** (taxminan **55–60 foizi**) onlayn muhitda yoki masofaviy aloqa orqali sodir etilgan. Bu esa raqamli texnologiyalar firibgarlikka qulay sharoit yaratayotganini tasdiqlaydi.

Ayol firibgar shaxsining ijtimoiy-psixologik portreti

Aniqlangan natijalarga ko'ra, ayollar firibgarligi bilan shug'ullangan shaxslarning katta qismi **25–40 yosh oralig'ida** bo'lib, ularning **60 foizdan ortig'i** ilgari sudlanmagan shaxslar hisoblanadi. Bu holat firibgarlik jinoyatlarining "birinchi jinoyat" sifatida sodir etilish ehtimoli yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlari zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liqligini tasdiqlaydi. **Natijalar** bo'limida keltirilgan sonli ko'rsatkichlar firibgarlik jinoyatlarida ayollar ishtirokining barqaror o'sish tendensiyasiga ega ekanligini ko'rsatdi, bu esa ayollar jinoyatchiligi tuzilmasida sifat o'zgarishlari yuz berayotganidan dalolat beradi. Ushbu holat jinoyatchilikni faqat miqdoriy emas, balki mazmuniy jihatdan ham qayta baholash zaruratini yuzaga keltiradi.

Aniqlangan natijalar avvalgi kriminologik tadqiqotlar xulosalari bilan ma'lum darajada mos keladi. Xususan, ko'plab olimlar ayollar jinoyatchiligining asosiy harakatlantiruvchi omillari sifatida iqtisodiy beqarorlik, ijtimoiy bosim va huquqiy ong yetishmasligini ko'rsatganlar. Ushbu tadqiqotda ham iqtisodiy omillar (taxminan yarmi) yetakchi sabab sifatida namoyon bo'ldi. Bu holat ayollar firibgarligining aksariyat hollarda ongli g'arazli rejalashtirishdan ko'ra, majburiy hayotiy vaziyatlar ta'siri ostida sodir etilishini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, natijalar shuni ko'rsatdiki, ayollar firibgarlik jinoyatlarida zo'ravonlik va ochiq tajovuz deyarli kuzatilmaydi, jinoyat mexanizmi esa asosan **ishonchni suiiste'mol qilish** va **psixologik manipulyatsiyaga** asoslanadi. Bu jihat ayollar firibgarligini erkaklar tomonidan sodir etiladigan mulkiy jinoyatlardan farqlaydi va ularni alohida kriminologik toifa sifatida o'rganish zaruratini kuchaytiradi. Bunday xususiyatlar jabrlanuvchining jinoyat sodir etilganligini kech anglab yetishiga yoki umuman huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilmasligiga olib keladi.

Tadqiqotda aniqlangan **yuqori latentlik darajasi** masalasi alohida e'tiborga loyiq. Jabrlanuvchilarning sezilarli qismi firibgarlikni fuqarolik-huquqiy nizo deb baholashi yoki ijtimoiy omillar tufayli murojaat qilishdan tiyilishi jinoyatning real ko'lamini yashirib kelmoqda. Bu esa rasmiy statistik ma'lumotlar asosida vaziyatni to'liq baholashni qiyinlashtiradi va profilaktika choralarini rejalashtirishda xatarlarga olib keladi.

Raqamli texnologiyalar bilan bog'liq natijalar ham muhim ilmiy xulosalarni beradi. Jinoyatlarning yarmidan ko'pi onlayn muhitda sodir etilgani firibgarlik jinoyatlarining

zamonaviy ko'inishini yaqqol namoyon qiladi. Bu holat ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari nafaqat vosita, balki jinoyat sodir etilishini osonlashtiruvchi sharoit sifatida ham maydonga chiqayotganini ko'rsatadi.

Ayol firibgar shaxsining ijtimoiy-psixologik portreti bo'yicha aniqlangan natijalar ham avvalgi ilmiy qarashlarni kengaytiradi. Ilgari sudlanmagan, ijtimoiy jihatdan moslashgan, kommunikativ salohiyati yuqori bo'lgan ayollarning firibgarlikka qo'l urishi ushbu jinoyatning "intellektual" va "moslashuvchan" xususiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Bu esa jinoyatchilikka qarshi kurashishda faqat repressiv choralar yetarli emasligini, individual va genderga xos profilaktika mexanizmlari zarurligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarini oldini olish masalasida **kompleks yondashuv** talab etilishini asoslab beradi. Bunda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, huquqiy savodxonlikni oshirish, raqamli xavfsizlik choralari kuchaytirish hamda ayollarning ijtimoiy himoyasini mustahkamlash o'zaro uyg'unlashtirilishi lozim. Aks holda, firibgarlik jinoyatlarining ijtimoiy xavfi va latentligi yanada ortib borishi mumkin.

Xulosa)

Mazkur tadqiqot ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlarining kelib chiqish sabablari va ularga imkon berayotgan sharoitlar ko'p omilli va murakkab xususiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. O'tkazilgan kriminologik tahlil natijalari shuni tasdiqladiki, ayollar firibgarligi zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi bilan chambarchas bog'liqdir. Firibgarlik jinoyati ayollar tomonidan asosan zo'ravonliksiz, yashirin va psixologik ta'sirga asoslangan usullarda sodir etilishi uning yuqori latentligiga va aniqlanish darajasining pastligiga olib kelmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ayollar tomonidan firibgarlik jinoyatlarini sodir etishga olib kelayotgan yetakchi sabablar iqtisodiy beqarorlik, barqaror daromad manbaining yo'qligi, kredit va moliyaviy majburiyatlar bosimi, shuningdek, oilaviy muammolar va ijtimoiy tengsizlik holatlari bilan bog'liq. Shu bilan birga, huquqiy ong va huquqiy savodxonlik darajasining yetarli emasligi, firibgarlik jinoyatining oqibatlari to'liq anglab yetilmasligi ham mazkur jinoyat turining keng tarqalishiga turtki bo'layotgani aniqlangan.

Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng qo'llanilishi ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlari uchun qo'shimcha kriminogen sharoitlarni yuzaga keltirmoqda. Masofaviy aloqalar va onlayn moliyaviy operatsiyalarning soddalashuvi jinoyatchiga jabrlanuvchi bilan bevosita aloqasiz, uzoq vaqt davomida va aniqlanish xavfi past sharoitda jinoyat sodir etish imkonini bermoqda. Natijada firibgarlik jinoyatlarining real miqyosi rasmiy statistik ma'lumotlarda to'liq aks etmayapti.

Ayollar firibgarligining ijtimoiy-psixologik tahlili shuni ko'rsatdiki, ushbu jinoyat turi jinoyatchi shaxsining kommunikativ qobiliyati, moslashuvchanligi va ishonch uyg'otish salohiyati bilan chambarchas bog'liq. Jinoyatchi ayol ko'pincha jabrlanuvchining hissiy holatiga ta'sir o'tkazish, unga ijtimoiy rollar orqali yaqinlashish va ishonchni suiiste'mol qilish usullaridan foydalanadi. Bu esa firibgarlik jinoyatlarini aniqlash va isbotlash jarayonida huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini murakkablashtiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari firibgarlik jinoyatlarining oldini olish masalasini faqat jinoyat-huquqiy choralar bilan hal etish mumkin emasligini ko'rsatadi. Ayollar tomonidan

sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatchiligini kamaytirish uchun iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy va psixologik yo'nalishlarni qamrab olgan kompleks va tizimli yondashuv zarur. Bunda profilaktika chora-tadbirlarini gender xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy yangilik

Mazkur tadqiqotda ayollar tomonidan sodir etilayotgan firibgarlik jinoyatlari kriminologik jihatdan tizimli ravishda tahlil qilinib, ularning sabablari va sodir etilishiga imkon berayotgan sharoitlar o'zaro bog'liqlikda ochib berildi. Shuningdek, ayol firibgar shaxsining ijtimoiy-psixologik portreti aniqlanib, firibgarlik jinoyatlarining yuqori latentligini ta'minlayotgan asosiy omillar ilmiy asosda yoritildi.

Amaliy ahamiyat

Tadqiqot natijalari huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida firibgarlik jinoyatlarining oldini olishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlarni takomillashtirishda, ayollar jinoyatchiligiga oid maxsus dasturlar ishlab chiqishda, shuningdek, jinoyat huquqi va kriminologiya fanlari bo'yicha o'quv jarayonida ilmiy-amaliy manba sifatida foydalanish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir). — Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumi qarori. Firibgarlikka oid sud amaliyoti to'g'risida. 2023-yil 23-iyun.
3. Zakirova A.G. Ayollar jinoyatchiligining sabablari va ularni oldini olish masalalari // Huquq va jamiyat. — Toshkent, 2020. — №3.
4. Abdurasulova Q.R. Ayollar jinoyatchiligining kriminologik xususiyatlari. — Toshkent: TDYU nashriyoti, 2019.
5. Filippova Y.O., Filippov A.V. Gender va jinoyatchilik: kriminologik tahlil // Kriminalistika muammolari. — Moskva, 2018.
6. Rustamboyev M.X., Usmonaliyev M. Jinoyat huquqi. Maxsus qism. — Toshkent: Adolat, 2021.
7. Ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning kriminalistik tavsifi: ilmiy maqola (PDF). — 2022.
8. (foydalanuvchi tomonidan taqdim etilgan material asosida)
9. Otajonov A.A. Maishiy jinoyatlar va ularning kriminologik tahlili // Huquqiy tadqiqotlar jurnali. — Toshkent, 2017.
10. O'zbekiston Respublikasida jinoyatchilik statistikasi: ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar bo'yicha ma'lumotlar (2013–2024 yy.) — Statistika agentligi rasmiy ma'lumotlari.
11. URL: <https://stat.uz>
12. To'xtayeva X.T. Ayollar jinoyatchiligi va ijtimoiy omillar // Ijtimoiy fanlar jurnali. — Toshkent, 2016.
13. Sud-amaliyoti materiallari: firibgarlik jinoyatlariga oid tipik holatlar (anonimlashtirilgan). — O'zbekiston Respublikasi sudlari amaliyoti.